

Approape de soluție

Teatru la microfon : Școala birfelilor de R. Sheridan

Dacă istoriografia literari obișnuiesc să-l plaseze pe Sheridan între Congreve și Shaw, la jumătatea drumului între acești mari scriitori satirici (înțelegând prin aceasta că Sheridan îl continuă pe Congreve, cu mai mult realism, dar anunță și acel sarcasm pe care Shaw avea să-l împingă la cea mai înaltă treaptă), audierea versiunii radiofonice a *Școlii birfelilor* l-a apropiat fără îndoială pe autorul ei de spiritul mai modern, mai direct, mai corosiv al lui Shaw.

Este acesta un merit ? Este un păcat ?

Cu siguranță că regizorul Constantin Moruzan și-a pus problema spinoasă, greu de rezolvat în condițiile teatrului la microfon, de a crea atmosfera de epocă în care se desfășoară acțiunea piesei dramaturgului englez de la sfârșitul veacului al XVIII-lea. Lipsa costumelor și a decorului nu putea fi ușor înlocuită. Răminea doar să se invoce acel spirit al vremii, care și-a lăsat pecetea pe felul de a vorbi și de a se exprima. Dar nu era deajuns și mai ales o apăsare prea accentuată pe această pedală ar fi dăunat însăși desfășurării piesei, care, lipsită de o acțiune dinamică și de o evoluție spectaculoasă, își câștigă vivacitatea din ritmul trepidant al replicii și al situațiilor de comedie, de farsă chiar.

Regia radiofonică a optat însă pentru valorile intrinseci ale piesei, pentru universalul din ea, a imprimat un ritm am spune cu adevărat radiofonic, a creat situații favorabile tipizării personajelor lui Sheridan, prinse sub lumina satirei lui necruțătoare (deși Moruzan a fost citeodată părtinitor cu unele din ele).

Piesa, după cum spuneam, scăpărătoare ca dialog, adincă din punctul de vedere al observației, aduce tipuri de un puternic contur (la care contribuie pe lângă dialogul atit de specific, și linia accentuată a caricaturii ce pornește chiar de la nume : domnul Backbite-Mușcă pe la spate, doamna Sneerwell-doamna Zeflemea etc.). Atit situațiile cit și simplele reflecții ale personajelor degajă spontan satira urmărită de autor. Obiectivul *Școlii birfelilor* este unul : biciuirea frivolității unei anumite lumi care

face din birfă o manifestare de pretinsă spiritualitate. Dar galeria de personaje este bogată și variată, căci deși măști, adeseori grotești, golute de adevărată valoare umană, personajele *Școlii birfelilor* sint simbolul unei lumi. Iar situațiile în care sint ele puse de Sheridan, candido, poate, uneori, slujesc de minune observația psihologică și moravurilor lor. Dacă Sheridan se referea la evenimente contemporane lui, observația pe care a extras-o însă este valabilă și azi în măsura în care birfa, zeflemeaua, falsa afectare și falsele preocupări mai domină o lume, o categorie socială foarte numeroasă încă în patria sa (căci dacă se vorbea pe atunci că Sheridan ar fi un Congreve mai modern, se vorbește azi în Anglia că Douglas Home, spre pildă, este un Sheridan modern).

Versiunea radiofonică a *Școlii birfelilor* a păstrat deci valorile universale ale operei lui Sheridan, iar scenariul s-a oprit la momentele de bază, esențiale, ale operei. Condensând cu meșteșug textul, unitatea și autenticitatea au supraviețuit. În ce privește întruchiparea la microfon vom recunoaște de la bun început că distribuția pe care regizorul Moruzan a dirijat-o a fost în cea mai mare măsură fericit aleasă. Este, fără îndoială, un merit, omogenizarea ei fiind o problemă destul de anevoioasă.

Vom scoate în afara discuției interpretările unor actori de prima mină ca Aura Buzescu sau Radu Beligan — a căror forță de pătrundere și de întruchipare au asigurat rolurilor respective valoarea necesară, și vom trece la analizarea celorlalte.

Așa de pildă, Peter Teazle este un personaj pe care Sheridan îl supune unei duble încercări : el critică stări sociale și e criticat la rândul lui, de autor. Sir Peter face notă contrastantă cu lumea în care trăiește, pentru că obirșia lui — nobil de țară — îi creează o condiție deosebită de cea a nobililor citadini, de unde și malițiozitatea acestora față de el. El păstrează însă în mod evident aerul robust, rustic, am spune, și abordează cu stingă-cie ifosele citadinilor lui oaspeți și de aceea ne apare ca o persoană alcătuită

din două bucăți prost sudate. Alexandru Giugaru a fost incontestabil plin de farmec în acest rol, deși, spre regretul nostru, comicul lui ne-a amintit de multe ori culoarea noastră locală. El și-a trăit cu intensă vibrație rolul și mai ales l-a impregnat cu acea unică savoare a situațiilor atât de pline de haz ale piesei lui Sheridan. Sir Peter Teazle adus pe scenă cu prețiosul ajutor al costumului, decorului și mai ales al mimicii atât de sugestive, ar fi -- credem -- de o mult mai autentică valoare și de un mult mai mare efect.

Consoarta lui Peter Teazle, lady Teazle (Cella Dima) nu a fost însă ceea ce a vrut Sheridan și ceea ce spune și numele despre ea: o cicălitoare, cu toate trăsăturile pe care o astfel de ipostază le presupune. Nu a fost femeia care să-l exaspereze chiar și pe răbdătorul Peter Teazle, ci în realitate a fost mult prea „lady”. Ne-a încântat în schimb Constantin Brezeanu cu creația pe care a izbutit-o în rolul ipocritului tânăr Joseph Surface, îngăduindu-ne să-l urmărim pe acest vinător de favoriți în toate meandrele sufletului lui întortochiat și hid. C. Brezeanu a știut să-și construiască personajul imprimindu-i o dezinvoltură autentică. Mai puțin inspirat, Ion Lucian l-a lipsit pe Charles Surface de farmecul atât de bogat cu care l-a înzestrat autorul. A fost prea Ion Lucian, cu comicul lui bine cunoscut, și prea puțin Charles Surface (mai puțin comic, dar cu mai mari adincimi umane). A-l reduce la proporțiile unui simplu personaj hazliu, care se transformă pe neașteptate, apărindu-ne într-o ipostază de nerecunoscut, înseamnă a-i anula semnificațiile, caracterul prin care Sheridan l-a pus în antiteză cu fratele său Joseph.

Mircea Constantinescu a creat însă în

Moses un personaj de o valoare pilduitoare. A evitat șarja și caricatura cu orice preț, cind totul l-ar fi împins la aceasta, și a prins în schimb trăsătura specifică a personajului, esența lui psihologică. Astfel, Mircea Constantinescu a demonstrat o dată mai mult că o paletă cu nuanțe estomplate poate sugera uneori mai bine și poate sluji mai eficient nevoia de culoare în crearea unui personaj, dacă știi în schimb să relevi din el elementul mai subtil, mai greu de dobândit: psihicul.

Vom mai menționa, în sfârșit, slaba comportare a Aureliei Sorescu în rolul Mariei (și odată cu aceasta vom menționa aici o scădere a regiei). Sheridan o opune pe Maria unei întregi categorii sociale. Ea este, am spune noi, personajul pozitiv al piesei, personajul care polarizează simpatia autorului și a publicului și, în ultimă analiză, corespunde și nevoii de echilibru în construcția piesei. Ea stă deci pe celălalt taler al balanței, dar stă singură și înfruntă prin puritatea ei, prin noblețea trăsăturilor, toată urîtenia morală a celorlalți. A răspuns oare Aurelia Sorescu acestei masive solicitări de calitate? A avut ea, alături de candoare, caracterul viguros al Mariei? A avut ea, pe lângă gingășie și farmec, forța și voința care se impun? Și în sfârșit, a avut ea pe lângă acea neajutorare aparentă și plină de poezie, capacitatea de a-și menține propriul ei făgaș în viață? Răspunsul dat de Aurelia Sorescu acestor întrebări a fost indoielnic.

Cu aceste mărunte observații, care țin mai mult de morfologia spectacolului, conchidem totuși că versiunea radiofonică a *Școlii birfelilor* este dintre manifestările izbutite ale acestui gen.

M. Al.